

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

ZAMONAVIY TASVIRIY-PEDAGOGIK TA'LIMDA
AN'ANA VA INNOVATSIYALAR: IZLANISHLAR VA
YECHIMLAR

xalqaro ilmiy-nazariy anjuman materiallari

Buxoro – 2025

Ilmiy anjumanning dasturiy qo'mitasi

1. O.X.Xamidov – Universitet rektori, rais;
2. K.A.Samiyev – Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais muovini;
3. O.S.Qahhorov – Ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalar faoliyatini rivojlantirish departamenti boshlig'i, a'zo;
4. B.R. Adizov – BuxDU huzuridagi PKQT MO mintaqaviy markaz direktori, a'zo;
5. Sh.Sh.Olimov – Pedagogika kafedrası mudiri, kotib;
6. M.A.Jumayeva – Pedagogika kafedrası dotsenti, a'zo;
7. G.T.Zaripov – Ilmiy tadqiqot va innovatsion faoliyatni rivojlantirish departamenti bosh mutaxassisi, a'zo;
8. S.S.Abdullayev – Tasviriy va amaliy san'at kafedrası mudiri, a'zo;
9. T.I.Rajabov – Musiqa ijrochiligi va madaniyat kafedrası mudiri, a'zo.

Ilmiy anjumanning tashkiliy qo'mitasi

1. K.A.Samiyev – Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais;
2. O'.U.Rashidov – Moliya va iqtisodiyot ishlari bo'yicha prorektor, a'zo;
3. O.S.Qahhorov – Ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni rivojlantirish departamenti, rais muovini;
4. S.S.Azimov – San'atshunoslik va pedagogika fakulteti dekani, kotib;
5. Sh.Sh.Olimov – Pedagogika kafedrası mudiri, a'zo;
6. A.R.Hamroyev – Pedagogika kafedrası professori, a'zo;
7. S.S.Abdullayev – Tasviriy va amaliy san'at kafedrası mudiri, a'zo;
8. T.I.Rajabov – Musiqa ijrochiligi va madaniyat kafedrası mudiri, a'zo;
9. N.N.Musayeva – Pedagogika kafedrası professori, a'zo;
10. N.E.Azimova – Pedagogika kafedrası professori, a'zo;
11. B.T.Jurayev – Pedagogika kafedrası dotsenti, a'zo;
12. O.R.Ortiqov – Pedagogika kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
13. M.N. Amonov – San'atshunoslik va pedagogika fakulteti dekan muovini,

Umuman olganda, raqamli ta'lim resurslarini rivojlantirish ta'lim uchun yangi ufqlarni ochadi, raqamli savodxonlik ko'nikmalarini va global ta'lim muhitini rivojlantirishga yordam beradi, bu esa zamonaviy ta'lim amaliyotida muhim qadamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Бакланова, Г. А. (2011). Особенности формирования готовности будущего учителя начальных классов к использованию цифровых образовательных ресурсов. Вестник Алтайской государственной педагогической академии, (9), 53-58.
2. Старокожева, Е. И. Использование цифровых образовательных ресурсов как средство формирования профессиональных компетенций при обучении методике преподавания математики.
3. Романова, А. Г. (2012). ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ). Современные тенденции языкового образования: Материалы Всероссийской, 61.
4. Jo'rayev, N. (2023). TA'LIM JARAYONLARI RAQAMLI TRANSFORMATSIYASINING MOHIYATI VA AXAMIYATI. Engineering problems and innovations.
5. Gafurovna, L. S. (2023). Mechanism for the Use of Digital Educational Resources by Future Primary School Teachers. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 123-128.
6. Salomat, L. (2024). Formation of competence in the use of digital educational resources in the effective organization of educational activities in future elementary school teachers. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 391-397.

TEKNOLOGIYA FANINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLARNING SAMARADORLIGI VA ULARNING DARS JARAYONIGA TATBIQI

Qurbonova Shoira Narzullayevna,

Buxoro davlat universiteti katta o'qituvchisi.

Maqolada o'qitish metodlari ta'lim nazariyasining muhim komponentlaridan biri ekanligi haqida fikr yuritiladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish uchun mo'ljallangan. Ular o'qituvchining maqsadiga, o'quvchilar ehtiyojlariga va o'zaro aloqaga asoslangan holda tanlanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni, ta'lim nazariyasi, pedagogik jarayon, innovatsion ta'lim metodlari, og'zaki metod, ko'rsatmali metod, amaliy metod, o'qitish samaradorligi.

Fransuz yozuvchisi Anri Barbyus shunday degan edi: *“Maktab voyaga yetayotgan avlod tafakkurini shakllantirish ustaxonasidir, agar kelajakni qo'ldan chiqarishni istamasang, maktabni qo'lda mustahkam.”* Ushbu fikr ta'lim tizimining jamiyatdagi strategik ahamiyatini yorqin ifodalaydi. Haqiqatan ham, kelajak avlodni har tomonlama mukammal shaxs sifatida tarbiyalash va ularga chuqur bilim berish jarayoni o'qituvchidan yuksak fidoyilik va mustahkam iroda talab etadi. Ta'lim jarayonining samaradorligi uning tashkiliy shakligina emas, balki unda qo'llanilayotgan metodlarning puxtaligi va samaradorligiga ham bevosita bog'liqdir. Ta'lim nazariyasida o'qitish (ta'lim) metodlari markaziy o'rin tutadi va u pedagogik jarayonning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. “Metod” tushunchasi yunoncha *metodos* so'zidan kelib chiqqan bo'lib, u “yo'l” yoki “tatbiq qilish” ma'nolarini anglatadi. Ta'lim metodlari esa pedagogik jarayonda o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadlarga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatidir. Ular o'quvchilarning bilish faoliyatini tashkil qilish va boshqarishning turli usullarini o'z ichiga oladi. Ta'lim metodlari nazariyasi va amaliyotini chuqur o'rganish, ularni zamonaviy ta'lim talablariga mos ravishda takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Metodlarning to'g'ri tanlanishi va qo'llanilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirib, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu boisdan, ta'lim

metodlarini tizimli ravishda tadqiq etish va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish pedagogika fanining dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Quyida siz so'ragan matn ilmiy uslubda qayta tahrirlangan shaklda keltirilgan:

O'qituvchining yangi mavzuga tayyorgarlik jarayonida ta'lim metodlari va metodik usullarni tanlashi muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Bu tanlov o'qitish jarayonida metodlarning o'zaro almashinuvini vaqt va didaktik maqsad bo'yicha muvozanatlashtirishga xizmat qiladi. Natijada o'quvchilarning aqliy va amaliy faolligining yuqori darajasini ta'minlash uchun zarur sharoit yaratiladi. To'g'ri qo'llanilgan metodlar ob'ektiv voqelikka oid bilimlarni chuqurlashtirish barobarida mashg'ulotlarning ilmiy-nazariy darajasini ham oshiradi. Ketma-ket saralangan ta'lim metodlari o'quvchilarning bilish va kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishga, shuningdek, ularning mustaqil amaliy faoliyatini faollashtirishga xizmat qiladi. Ta'lim metodlari o'qitishning o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish vositasi bo'lib, o'quv materialini nazariy va amaliy jihatdan yondashuv asosida shakllantirish imkonini beradi.

Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan metodlar o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro faoliyatini belgilaydi, o'qitish jarayonini qanday tashkil etish va amalga oshirish lozimligini aniqlaydi. Shuningdek, o'quvchilarning ushbu jarayonda bajarishi kerak bo'lgan amaliy harakatlarni ham belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi endilikda faqatgina bilim uzatuvchi emas, balki jarayonni boshqaruvchi, ya'ni rejissyor rolini bajaruvchi shaxs sifatida namoyon bo'lmoqda. Innovatsion ta'lim metodlari o'qituvchi va o'quvchilar tomonidan o'quv vazifalarini bajarishga qaratilgan nazariy hamda amaliy bilish faoliyatining samarali yo'nalishlarini belgilaydi. O'qituvchi insoniyat tajribasida to'plangan bilimlar va hali ushbu bilimlarga ega bo'lmagan o'quvchi ongining o'zaro bog'lanishida vositachi rolini bajaradi. O'quvchilar mustaqil ravishda tizimli bilim olish imkoniyatiga ega bo'lmagani sababli, o'qituvchi ularning bilimlarni o'zlashtirish jarayonida muayyan metod va usullarni belgilaydi. Dars jarayonida qo'llaniladigan metodlar o'quv materialini bayon qilish hamda uning o'quvchilar tomonidan puxta o'zlashtirilishiga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonining natijalari o'qituvchining o'quvchilar bilish faoliyatini yo'naltiruvchi metodik yondashuvlariga bog'liq. Shu sababli pedagogika fanida ta'lim metodlariga o'qituvchining ish usullari va o'quvchilarning bilish faoliyati usullari sifatida qaraladi. Ushbu usullarning har ikkisi ham o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Pedagogik metodlar o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatining xususiyatlarini aniqlab beradi hamda ta'lim jarayonining maqsadi va mazmuniga bog'liq holda shakllanadi. Shu bois, zamonaviy ta'lim tizimida metodlarni takomillashtirish, innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish va o'quvchilarning bilish faoliyatini optimallashtirish pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Ta'lim metodlari atrof-muhitni bilishning umumiy qonuniyatlarini tushunish bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular falsafiy qarashlar, ta'lim jarayonining mohiyati va tamoyillarini to'g'ri anglash natijasida shakllanadi. Shuningdek, innovatsion metodlar o'quv materialini tarkibidagi ilmiy fikr mantiqiga asoslanadi. O'quv materialining mazmuni tobora murakkablashib, chuqurlashib borayotganligi sababli, ta'lim metodlari ham ilmiy bilish mantiqiga va uning metodlariga tobora ko'proq bog'lanmoqda. Har bir ta'lim metodi psixologik asosga ega. O'quvchilarning o'quv materialini o'zlashtirish jarayonidagi yosh imkoniyatlari va ularning intellektual rivojlanish darajasi o'qitish usullariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarning fikrlash faoliyatini va shaxsiy xususiyatlarini chuqur o'rganish orqali o'qitishning samaraliroq usullarini ishlab chiqish mumkin. Ta'lim metodlarining tanlovi nafaqat pedagogik va psixologik omillarga, balki o'sib kelayotgan organizmning anatomik-fiziologik va biologik xususiyatlariga ham bog'liqdir. O'quvchilarning bilish faoliyatini tashkil etishda ularning yoshiga xos biologik o'sish jarayonlarini hisobga olish zarur. Chunki ta'lim jarayonining ko'pgina jihatlari – ish qobiliyati, charchash darajasi, ijodiy faollik, jismoniy sog'liq va gigienik sharoitlar – aynan shu o'sish bilan bog'liq.

Ta'lim metodlari nazariy jihatdan puxta asoslangan bo'lishi va pedagogik nazariyaga tayanishi zarur. Biroq, ushbu metodlar amaliyotga tatbiq etilmasa, ularning samaradorligi yo'qoladi. Amaliy yondashuv – ta'lim metodlarining eng muhim jihatlardan biri bo'lib, bu metodlarda pedagogik nazariya amaliyot bilan uzviy bog'langan. Nazariyaning chuqurligi va ilmiyligi ta'lim metodlarining samaradorligini belgilaydi. Aksincha, pedagogik nazariyaning yetarlicha ishlab chiqilmaganligi

ta'lim metodlarining kam samarali bo'lishiga olib keladi. Pedagogika fani maktablar va ilg'or o'qituvchilarning tajribalarini umumlashtirib, an'anaviy ta'limning ilmiy asoslarini belgilaydi hamda o'qitishning zamonaviy va samarali metodlarini ijodiy izlash imkonini yaratadi. O'qitish metodlari bilish manbalariga asoslangan holda uch asosiy guruhga bo'linadi:

1. **Og'zaki metodlar** – bilimlarni og'zaki yetkazish, suhbat, darsliklar, ma'lumotnoma va ilmiy adabiyotlar bilan ishlash.
2. **Ko'rsatmali metodlar** – rasmlar, namoyishlar, kuzatishlar orqali o'qitish.
3. **Amaliy metodlar** – mashqlar, laboratoriya ishlari va amaliy faoliyatlar.

Bu tasnif shartli hisoblanadi, chunki ushbu metodlar bir-biri bilan chambarchas bog'langan bo'lib, ularni aniq chegaralash har doim ham imkoni bo'lavermaydi. O'qituvchi darsga tayyorgarlik jarayonida ta'lim metodlarining amalga oshirilishi va ularning tuzilishini chuqur tahlil qilishi zarur. Shu asosda, u rag'batlantirish, tarbiyaviy ta'sir va o'quvchilarning intellektual kamol topishiga yo'naltirilgan samarali metodlarni tanlab, dars jarayonini rejalashtiruvchi murabbiy rolini bajaradi. Interaktiv metodlar o'quvchi va o'qituvchining birgalikdagi faoliyati bo'lib, asosan o'quvchilarni fikrlashga undaydi. Interfaol talim – bilim, ko'nikma, malaka va muayyan ahloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lidagi o'zaro harakatlarni tashkil etishga asoslanuvchi ta'limdar. Interfaol usul tarbiya nuqtai nazaridan, har bir kishini ruhiy, ilohiy tavsifini ko'zda tutgan hoda, xalqaro miqyosdagi ta'lim – tarbiya yangiliklarni hamda ma'naviy manbalarimizdagi aks ettirilgan intellektual salohiyatimiz ko'nikmalariga asoslanib komil farzand tarbiyalash demakdir. Interfaol o'qitish metodlaridan foydalanishda pedagogning xususiy imkoniyatlariga mos kelishi lozim. Bu pedagogning o'qitish metodlari nazariyasi va amaliyoti bilan o'qitish jarayoning qonuniyatlari bilan bilish nazariyalari ta'lim mazmuni nazariyasi va boshqa mavjud qonunlar bilan qurollanganlik darajasini hisobga oladi. Interfaol metodlarni tanlash mezonlaridan keyingisi ularning o'quv jarayonini tashkil etish shakllari bilan mos kelishidir.

Adabiyotlar:

1. Qurbonova S. N., & A. F. T. D. I. metodlardan foydalanish // Scientific progress.–2021. T, 2(6), 1030-1035.
2. Kurbanova S. (2021). Texnologiya darsi jarayonida talabalarning mehnat tarbiyasini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanish. // Центр научных публикаций (buxdu. uz), 3(3).
3. Kurbanova S. (2020). Таълим жараёнида замонавий педагогик технология турларининг қўлланиши: таълим жараёнида замонавий педагогик технология турларининг қўлланиши. // Центр научных публикаций (buxdu. uz), 2(2).
4. Kurbanova S. (2021). Barkamol avlodni shakllanishida talim jarayonini orni va unda zamonaviy oqitish texnologiyalaridan foydalanish yollari. // Центр научных публикаций (buxdu. uz), 8(8).
5. Kurbanova S. (2020). Technology for the development of logical thinking in students in primary school. // Центр научных публикаций (buxdu. uz), 1(1).
6. Курбанова Ш. Н. (2020). Преподавание математики в начальных классах. // European reseach: innovation in science, education and technology (pp. 97-100).
7. Qurbonova S. N., & Abdullayeva, F. Tarbiya darslarida interfaol metodlardan foydalanish.
8. Narzullaevna K. S., & Nilufar, T. (2021). Methodology for conducting technology lessons on working with paper and cardboard. // Academicia: an international multidisciplinary research journal, 11(1), 588-596.
9. Narzullaevna K. S. (2021). The Role of Educational Process in the Formation of a Harmoniously Developed Generation and Methods of using Modern Teaching Technologies. // International Journal of Human Computing Studies, 4(1), 25-28.
10. Narzullaevna K. S., & Nilufar T. (2021). Methodology for conducting technology lessons on working with paper and cardboard. // Academicia: an international multidisciplinary research journal, 11(1), 588-596.